

Akademický bulletin

Akademie věd ČR

Číslo 4 / 9. 4. 1998

Vážení a milí,

v dnešním úvodníku bych ráda pohovořila o tiskové události a jejích formách v tisku. S tiskovými konferencemi se doslova roztrhl pytel, a tak je téma aktuální.

Když novináři hovoří o zpracování dobré tiskové události, myslí tím, že je svým obsahem dostatečně aktuální a hlavně, že má naději prosadit se v denním tisku po boku všech politických, ekonomických, kulturních i senzacechtivých zpráv a má více než regionální charakter. Na půdě akademické včetně ústavní se setkáváme s událostmi, které by si zcela jistě zasloužily pozornost tisku, ale navzdory svému, třeba velkému významu nemají dostatečnou atraktivitu pro denní tisk. Přesto lze volbou vhodných forem prezentace najít způsob, jak představit i velmi odborné badatelské výsledky. V souvislosti s tiskovou událostí organizujeme tiskovou akci. Nejznámější je samozřejmě tisková konference, ale můžeme zvolit i besedu s novináři, přednášku, prezentaci knihy, panelovou diskusi, seminář a další.

Zastavme se u tiskové konference. Chceme-li poukázat na výsledky své práce či stanoviska instituce apod., je tisková konference tou první formou, jež nás napadne. Měli bychom však myslet na to, že podstatou tiskové konference by měla být aktuální událost denního rázu a řekněme celostátního významu.

Chceme-li však zveřejnit výsledky vědeckého výzkumu a trváme-li mermomoci, jak říkávala moje babička hezky česky, na této formě, pak bychom měli usilovat o znásobení tiskové události. V případě představení odborné knihy se například pokusíme začlenit tuto událost do širšího, obecnějšího rámce, přizvat zajímavé hosty, jednoduše nabídnout další aktuální informace tak, aby novinář měl možnost rozvinout téma do šířky a hloubky, a tak získat prostor v denním vydání. Pokud se podaří navázat přirozeným a důstojným způsobem na aktuální téma v tisku, znásobí se přitažlivost této akce. Přijde-li totiž novinář na tiskovou konferenci, kde stráví dopoledne, znamená to, že tuto tiskovku si vybral z nabídky dalších institucí a logicky i on by měl mít jistotu, že doba zde strávená nebyla pro něj z pracovního hlediska zbytečná. Není-li tisková konference odborně připravena, ochota vybrat si příště nabídku této instituce jako zdroj informací klesá a novinář si navíc pomyslí něco o amatérech.

Nejsme-li si skutečně jisti nosností naší tiskové události, je vhodnější zvolit jinou formu tiskové akce, v našem případě třeba prezentaci pro odbornou veřejnost a novináře. Pozornost zaměříme spíše na novináře z časopisů a týdeníků a odbornější periodika.

Ráda bych upozornila na to, že ke zpracování značného množství informací dnešní doby stále víc novinářů používá počítače a zvláště internet. Každé ráno je možné najít poslední nabídku agentur, kromě ČTK působi v Praze Reuters, BBC, Deutsche Presse a jistě přibudou další agentury. Stoupá význam takto dostupných informací, je jich víc, jsou k dispozici rychle a je v nich záruka ověření zdroje. V mnoha případech jsou východiskem pro další zpracování anotaci do novin, zvláště regionálních, a tak doporučuji v mnoha případech sdělovat události právě tímto způsobem (předání přístrojů, odborná setkání, účast na konferencích atd.). V každém případě je třeba při volbě forem a metod v oblasti public relations zvážit všechny okolnosti a zvolit optimální řešení pro konečný zdar akce.

Svým způsobem mám tu etapu přípravy tiskové akce nejradejší, protože ji shledávám kreativní. Navíc vyžaduje schopnost odhadu, nutnost mít přehled o současném dění a ani intuice neškodi. Hodně úspěchu přeje

Jana Křížová,
vedoucí Tiskového oddělení

Z Akademické rady

Z 15. zasedání Akademické rady

Zasedání Akademické rady se konalo 24. března a řídil je předseda AV ČR prof. R. Zahradník.

Návrh zprávy o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XI. zasedání Akademického sněmu AV ČR (bod III) uvedl R. Zahradník.

AR schválila tuto zprávu a vyslovila souhlas s jejím předložením po doplnění k projednání XII. zasedání Akademického sněmu.

Návrh výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR za rok 1997 (bod IV) uvedl P. Kratochvíl.

AR vzala na vědomí předložený návrh výroční zprávy o činnosti AV ČR za rok 1997 a vyslovila souhlas s jeho předložením k projednání XII. zasedání Akademického sněmu.

Obsah návrhu závěrečného účtu Akademie věd ČR za rok 1997 a aktuální ekonomické otázky její činnosti (bod V) přednesl V. Petrus.

AR vzala na vědomí přednesenou informaci a uložila V. Petrusovi, aby urychlěně dopracoval návrh závěrečného účtu AV ČR za rok 1997 a informaci o aktuálních ekonomických otázkách tak, aby materiál mohl být zaslán členům Akademického sněmu ve stanoveném termínu.

Seznam kandidátů pro volbu části členů Akademického sněmu AV ČR na funkční období 1998-2002 (bod VI) uvedl R. Zahradník.

AR vzala na vědomí předložený seznam kandidátů, navržených vědeckými ústavy a profesními organizacemi pro volbu části členů Akademického sněmu AV ČR na funkční období 1998-2002.

Informaci o přípravě doplňovací volby člena Akademické rady AV ČR na zbytek funkčního období 1997-2001 (bod VII) uvedla H. Illnerová s tím, že vědecká pracoviště 4.-6. sekce navrhla z II. vědní oblasti tři kandidáty, a to doc. MVDr. J. Motlíka, DrSc., (ÚŽFG), RNDr. J. Velemínského, DrSc., (ÚEB) a MUDr. V. Viklického, CSc., (ÚMG), z nichž jeden bude na XII. zasedání Akademického sněmu zvolen členem Akademické rady. Jde o obsazení uvolněné funkce po rezignaci prof. RNDr. V. Pačesa, DrSc.

Návrh nového organizačního uspořádání výzkumu dosud zajišťovaného v Ústavu ekologie krajiny AV ČR (bod VIII) uvedla H. Illnerová tím, že organizační uspořádání předmětného výzkumu se řešilo delší dobu a posuzovala je řada odborníků. Jednání v podstatě dospěla k původnímu návrhu, který byl předložen XI. zasedání AS, tj. vytvořit delimitací výzkumných týmů nové pracoviště AV ČR - Ústav biologie obratlovců. V souvislosti s tímto návrhem bylo po dohodě s vědeckou radou Ústavu ekologie krajiny doporučeno prodloužit pověření vedením ÚEK Ing. Peňáze. V rozpravě bylo především poukázáno na problém růstu počtu pracovišť i v souvislosti s jejich transformací na veřejné výzkumné instituce. Obecně bylo dohodnuto, že v květnu t.r. se uskuteční samostatné jednání AR, které bude věnováno těmto otázkám a novelizaci zákona o AV ČR.

AR vyslovila souhlas s předložením návrhu k projednání XII. zasedání Akademického sněmu a pověřila Ing. M. Peňáze, DrSc., vedením Ústavu ekologie krajiny AV ČR do vyřešení nového organizačního uspořádání, nejdéle však do 30. 6. 1998. Dále AR uložila R. Zahradníkovi svolat v květnu t.r. mimořádné zasedání Akademické rady ke strukturálním a legislativním otázkám Akademie věd ČR s tím, že přípravu zasedání zajistí Předsednictvo AR.

Návrh finanční podpory časopisům vydávaným pracovišti AV ČR (bod IX) uvedl M. Bezděk. V diskusi bylo doporučeno řešit některé nesrovnanosti týkající se podpory Sociologického časopisu.

AR vyslovila souhlas s finančními dotacemi z rozpočtu AV ČR, navrženými Ediční radou, pro podporu časopisů vydávaných pracovišti AV ČR v roce 1998 s připomínkami a za předpokladu, že nebudou převyšovat uplatněné požadavky vydavatelů. Dále pověřila M. Bezděka, aby jednotlivé dotace upravil ve smyslu diskuse.

Návrh finančních nákladů na počítačové sítě v roce 1998 (bod X) zdůvodnil M. Mareš.

AR vyslovila souhlas s užitím investičních prostředků na výstavbu počítačové infrastruktury AV ČR podle předloženého návrhu.

Informaci o výsledcích analýzy zařazování vysokoškolských pracovníků AV ČR do platonových tříd (bod XI) uvedli J. Velemínský a A. Holý, kteří vysvětlili důvody pro zpracování analýzy a konstatovali, že zjištěný stav je lepší, než se předpokládalo. V obšírné rozpravě byl materiál kladně oceněn a bylo poděkováno jeho zpracovateli Dr. Holému. Pro publikaci v Akademickém bulletinu bylo doporučeno upřesnit některé údaje (vyjádření v % apod). Dále bylo doporučeno vypracovat obdobnou analýzu pouze pro zařazení vědeckých pracovníků, která bude sloužit pro jednání s příslušnými státními orgány.

AR uložila K. Jungwirthové, H. Illnerové, V. Heroldovi a V. Petrusovi zahájit ve spolupráci s Vědeckou radou AV ČR přípravu kritéríu platonového řádu v souvislosti s transformací rozpočtových a příspěvkových organizací, sledovat zařazování vysokoškolských pracovníků do platonových tříd v jednotlivých vědních oblastech a doporučovat pracovištěm případné úpravy.

Zprávu o činnosti Technologického centra AV ČR (bod XII), obsahující aktivity TC zejména v oblasti podnikatelských inkubátorů pro malé high-tech firmy, konzultačních služeb, informační činnosti o mezinárodních programech EU a transferu technologií, bliže zdůvodnil K. Aim. V diskusi byla oceněna činnost TC na úseku mezinárodních programů s tím, že některé aktuální otázky budou předmětem jednání na schůzce ředitelů pracovišť AV ČR dne 16. dubna t.r.

Zprávu o činnosti Českého historického ústavu v Římě (bod XIII), která byla v uplynulém období soustředěna především k edičním úkolům, uvedl V. Herold. Mj. poukázal i na některé problémy finančního charakteru, se kterými se ústav potýká.

AR vzala na vědomí zprávu o činnosti Českého historického ústavu v Římě a uložila V. Heroldovi nadále sledovat činnost ústavu a podle potřeby o ní informovat Akademickou radu.

Návrh na udělení Cen Akademie věd ČR v roce 1998 (bod XIV) uvedl R. Zahradník s tím, že vědecké rady pracovišť AV ČR předložily celkem 19 návrhů na udělení Cen AV ČR, z toho 7 návrhů na udělení Cen AV ČR pro mladé vědecké pracovníky. Všechny návrhy byly se zřetelem k vědeckému významu, mezinárodnímu ohlasu a využití posouzeny ve vědních oblastech. Podle směrnice AR, která předpokládá každoročně udělovat maximálně tři Ceny AV ČR a tři ceny pro mladé vědecké pracovníky, byly v rozpravě vybrány níže uvedené práce.

AR udělila Ceny Akademie věd ČR za vynikající výsledky velkého vědeckého významu:

- autorskému kolektivu pracovníků Fyzikálního ústavu AV ČR RNDr. Josefu Kudrnovskému, CSc., a RNDr. Václavu Drchalovi, CSc., a pracovníkům Ústavu fyziky materiálů AV ČR RNDr. Iljovi Turkovi, CSc., a RNDr. Mojmíru Šobovi, DrSc., za práci "Elektronová struktura a fyzikální vlastnosti pevných látek a jejich povrchů", s peněžitou odměnou 100 000 Kč (v rozdělení 25 000 Kč na osobu),

- doc. MUDr. Stanislavu Tučkovi, DrSc., prof. h. c., vedoucímu vědeckému pracovníku Fyziologického ústavu AV ČR, za práci "Funkce cholinergních neuronů a muskarinových receptorů pro acetylcholin", s peněžitou odměnou 50 000 Kč,

- autorskému kolektivu pracovníků Ústavu dějin umění AV ČR PhDr. Beket Bukovinské, PhDr. Jaroslavě Hausenblasové,

PhDr. Lubomíru Konečnému, Mgr. Ivanu Muchkovi, PhDr. Michalu Šroňkovi a dále PhDr. Olze Drahotové (Uměleckoprůmyslové muzeum) a PhDr. Elišce Fučíkové, CSc., (Kancelář prezidenta republiky) za zpracování vědeckého katalogu "Rudolf II. a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum" a za vědecký přínos k výstavě konané v Praze ve dnech 30. 5. - 7. 9. 1997, s peněžitou odměnou 100 000 Kč (v rozdelení B. Bukovinská - 20 000 Kč, J. Hausenblasová - 10 000 Kč, L. Konečný - 15 000 Kč, I. Muchka - 10 000 Kč, M. Šroněk - 15 000 Kč, O. Drahotová - 10 000 Kč, E. Fučíková - 20 000 Kč).

AR udělila Ceny Akademie věd ČR pro mladé vědecké pracovníky:

- RNDr. Vojtěchu Petráčkovi, CSc., vědeckému pracovníku Ústavu jaderné fyziky AV ČR, za práci "Výzkum a vývoj lineárních velkoplošných křemíkových driftových detektorů pro experiment ALICE na LHC v CERN" s peněžitou odměnou 25 000 Kč,
- Mgr. Jiřímu Šimovi, CSc., a Mgr. Romanu Nerudovi, vědeckým pracovníkům Ústavu informatiky a výpočetní techniky AV ČR, za práci "Teoretické otázky neuronových sítí", s peněžitou odměnou 40 000 Kč (v rozdelení 20 000 Kč na osobu),
- Mgr. Janě Kašpárkové, Dr., vědecké pracovnice Biofyzikálního ústavu AV ČR, za práci "Ovlivnění DNA protinádorově účinnými komplexy platiny a ruthenia. Vztah k vývoji nových léčiv proti rakovině" s peněžitou odměnou 25 000 Kč.

Návrh na udělení Cen Akademie věd ČR za popularizaci vědy v roce 1998 (bod XV) uvedl R. Zahradník.

AR udělila Ceny AV ČR za popularizaci vědy:

- kolektivu pracovníků České televize, realizujícímu pořad TELESKOP (Vladimíru Kunzovi, Ing. Jaroslavu Pospíšilovi, Jaromíru Herskovičovi), s peněžitou odměnou 15 000 Kč (v rozdelení 5 000 Kč na osobu),
- RNDr. Michalu Křížkovi, DrSc., vědeckému pracovníku Matematického ústavu AV ČR, za soubor popularizačních článků z matematických oborů a za další aktivity, popularizující matematiku ve sdělovacích prostředcích, s peněžitou odměnou 10 000 Kč,
- Mgr. Miroslavu Bobkovi, šéfredaktoru stanice Praha Českého rozhlasu, za popularizaci přírodních věd, zejména mezinárodního projektu Africká odysea (sledování života čápů černých), s peněžitou odměnou 10 000 Kč.

Návrh na jmenování ředitele Slovenského ústavu AV ČR (bod XVI) uvedl V. Herold.

AR zrušila pověření prof. PhDr. A. Měšťana, CSc., vedením Slovenského ústavu AV ČR a vyslovila mu poděkování za vykonanou práci. Zároveň jmenovala na návrh vědecké rady SLÚ AV ČR PhDr. Vladimíra Vavřínka, CSc., do funkce ředitele Slovenského ústavu AV ČR s účinností od 1. dubna 1998 na čtyři roky, tj. do 31. března 2002.

Návrh na složení komisí pro výběr ředitelů pracovišť AV ČR (bod XVII) uvedl V. Herold.

AR jmenovala komise pro výběr ředitelů pracovišť AV ČR v oblasti humanitních a společenských věd ve složení:

Archeologický ústav AV ČR, Brno - předseda: PhDr. P. Kratochvíl, CSc., (AR AV ČR), členové: PhDr. Z. Dragoun (Pražský ústav PP), Univ. Prof. PhDr. H. Friesinger (Univerzita ve Vídni), PhDr. L. Jiráň, CSc., (ARÚP AV ČR), doc. PhDr. Z. Měřinský, CSc., (FF MU Brno), PhDr. K. Pieta, CSc., (ARÚ SAV), prof. PhDr. A. Ruttkey, DrSc., (ARÚ SAV), PhDr. D. Třeštík, CSc., (HÚ AV ČR), doc. PhDr. J. Sláma, CSc., (FF UK Praha), PhDr. P. Sommer, CSc., (ARÚP AV ČR), PhDr. J. Svoboda, DrSc., (ARÚB AV ČR).

Historický ústav AV ČR - předseda: PhDr. V. Herold, CSc., (AR AV ČR), členové: doc. PhDr. V. Bůžek, CSc., (PF Jihoč. Univ. ČB), prof. PhDr. I. Hlaváček, CSc., (FF UK Praha), doc. PhDr. V. Ledvinka, CSc., (Archiv hl.m.Prahy), PhDr. V. Macura, DrSc., (ÚČL AV ČR), prof. PhDr. J. Marek, CSc., (HÚ AV ČR), prof. PhDr. J. Mezník, CSc., (FF MU Brno), prof. PhDr. J. Petráň, DrSc., (Ústav dějin UK Praha), prof. PhDr. M. Petrusek, CSc., (FSV UK Praha), PhDr. M. Steiner (FLÚ AV ČR), PhDr. D. Třeštík, CSc., (HÚ AV ČR), prof. PhDr. J. Válka, CSc., (FF Mu Brno), PhDr. V. Vavřínek, CSc., (SLÚ AV ČR).

Masarykův ústav AV ČR - předseda: PhDr. L. Petráňová, CSc., (AR AV ČR), členové: doc. PhDr. J. Brabec, CSc., (MSÚ AV ČR), PhDr. J. Hanzal, CSc., (HÚ AV ČR), prof. PhDr. I. Hlaváček, DrSc., (FF UK Praha), PhDr. I. Kadlecová (Knihovna AV ČR), prof. PhDr. R. Kvaček (FF UK Praha), prof. PhDr. J. Marek, CSc., (HÚ AV ČR Brno), PhDr. S. Polák (MSÚ AV ČR), doc. PhDr. J. Rychlík, CSc., (MSÚ AV ČR), doc. PhDr. Z. Šolle (v důchodu), prof. PhDr. Z. Zeman (FF UK).

Orientální ústav AV ČR - předseda: PhDr. V. Herold, CSc., (AR AV ČR), členové: PhDr. Z. Černá (Náprstkovo muzeum, Praha), prof. PhDr. Milena Doleželová-Velingarová, CSc., (FF UK), PhDr. L. Hřebíček, DrSc., (OÚ AV ČR), prof. PhDr. O. Král, CSc., (FF UK Praha), prof. PhDr. J. Kraus, DrSc., (ÚJČ AV ČR), prof. PhDr. J. Oliverius, CSc., (FF UK Praha), PhDr. S. Pantůček, CSc., (OÚ AV ČR), PhDr. J. Prosecký, CSc., (OÚ AV ČR), prof. PhDr. J. Vacek, CSc., (FF UK Praha), doc. PhDr. F. Vrhel, CSc., (FF UK Praha).

Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR - předseda: PhDr. V. Herold, CSc., (AR AV ČR), členové: prof. PhDr. L. Baran (v důchodu), PhDr. S. Brouček, CSc., (ÚEF AV ČR), prof. PhDr. D. Holý (FF MU Brno), prof. PhDr. R. Ježábek, DrSc., (Úst. evrop. etnol. MU Brno), PhDr. Vanda Jiříkovská, CSc., (Středoč. muzeum Roztoky), doc. J. Kandert, CSc., (Náprstkovo muzeum, Praha), PhDr. J. Pospíšilová (ÚEF AV ČR), doc. PhDr. V. Prečan, CSc., (ÚSD AV ČR), prof. J. Trojan (FF MU Brno), PhDr. J. Váfeka, DrSc., (ÚEF AV ČR), doc. PhDr. F. Vrhel, CSc., (FF UK Praha).

Ústav pro jazyk český AV ČR - předseda: PhDr. L. Petráňová, CSc., (AR AV ČR), členové: PhDr. J. Balhar, CSc., (ÚJČ AV ČR), prof. PhDr. M. Komárek, DrSc., (FF UP Olomouc), prom. fil. V. Konzal (SLÚ AV ČR), prof. PhDr. J. Kořenský, DrSc., (ÚJČ AV ČR), doc. PhDr. K. Kučera, CSc., (FF UK Praha), PhDr. V. Macura, DrSc., (ÚČL AV ČR), PhDr. O. Martincová, CSc., (ÚJČ AV ČR), prof. PhDr. P. Spunar, CSc., (ÚKS AV ČR), prof. PhDr. A. Stich, CSc., (FF UK Praha), prof. PhDr. D. Šlosar, DrSc., (FF MU Brno).

Ústav pro klasická studia AV ČR - předseda: PhDr. L. Petráňová, CSc., (AR AV ČR), členové: PhDr. A. Frolíková, CSc., (v důchodu), prof. PhDr. Z. Hledíková, CSc., (FF UK Praha), doc. PhDr. Z. Hojda, CSc., (FF UK Praha), doc. JUDr. J. Kejř, CSc., (v důchodu), prof. PhDr. B. Mouchová, CSc., (FF UK Praha), doc. PhDr. J. Royt (FF UK Praha), prof. PhDr. P. Spunar, CSc., (ÚKS AV ČR), doc. PhDr. E. Stehlíková (ÚKS AV ČR), PhDr. A. Vidmanová, CSc., (v důchodu), PhDr. J. Zachová, CSc., (HÚ AV ČR).

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR - předseda: PhDr. V. Herold, CSc., (AR AV ČR), členové: PhDr. V. Babička (Státní ústřední archiv), PhDr. J. Gebhart, CSc., (HÚ AV ČR), doc. PhDr. K. Kaplan, CSc., (ÚSD AV ČR), prof. PhDr. Z. Kárník, DrSc., (FF UK Praha), PhDr. J. Kocián (ÚSD AV ČR), prof. PhDr. R. Kvaček, CSc., (FF UK Praha), prof. PhDr. J. Mezník, CSc., (FF MU Brno), PhDr. V. Podaný (AR AV ČR), doc. PhDr. V. Prečan, CSc., (ÚSD AV ČR), PhDr. F. Svátek, CSc., (FF UK Praha).

Ústav státu a práva AV ČR - předseda: PhDr. L. Petráňová, CSc., (AR AV ČR), členové: doc. JUDr. M. Galvas, CSc., (PF MU Brno), doc. JUDr. Z. Gregorová, CSc., (PF MU, Brno), prof. JUDr. A. Kanda, DrSc., (ÚSP AV ČR), JUDr. M. Kindl, CSc., (ÚSP AV ČR), JUDr. A. Mokrý (Vrchní soud Praha), prof. JUDr. O. Ovečková, DrSc., (ÚSP SAV), JUDr. Ing. J. Staněk (Ministerstvo zemědělství ČR), prof. JUDr. J. Suchožá, DrSc., (PF Mateja Bela), JUDr. J. Zachariáš, CSc., (ÚSP AV ČR), JUDr. M. Zuklínová, CSc., (PF UK Praha).

Návrh na složení komise pro výběr ředitele Společné technicko-hospodářské správy biologických pracovišť AV ČR (bod XVIII) uvedl A. Sochor.

AR jmenovala komisi pro výběr ředitele STHSBP AV ČR ve složení: RNDr. A. Sochor, DrSc., (AR AV ČR) - předseda, členové: doc. RNDr. P. Blažka, CSc., (BF JU Č. Budějovice), doc. RNDr. Z. Brandl, CSc., (BF JU Č. Budějovice), Ing. J. Bulička, CSc., (KAV), doc. RNDr. L. Grubhoffer, CSc., (PAÚ), RNDr. J. Matěna, CSc., (HBÚ), Ing. J. Nováková (KAV), RNDr. J. Rusek, DrSc., (ÚPB), prof. RNDr. F. Sehnal, CSc., (ENTÚ), RNDr. V. Straškrabová, DrSc., (HBÚ), Ing. V. Synek (KAV), doc. Ing. I. Šafařík, CSc., (ÚEK), RNDr. K. Tajovský, CSc., (ÚPB).

Informaci o členství AV ČR v International Social Science Council (bod XIX/3) přednesla B. Říhová.

AR vzala na vědomí, že členství AV ČR v uvedené mezinárodní nevládní organizaci bylo výkonným výborem této organizace schváleno.

Žádosti o převzetí záštity AV ČR nad mezinárodními vědeckými akcemi (bod XIX/4) přednesla H. Illnerová.

AR vyslovila souhlas, aby předseda AV ČR převzal záštitu nad čtvrtým sympoziem českých reprodukčních imunologů s mezinárodní účastí, které pořádá Sekce českých reprodukčních imunologů ve Žďáru nad Sázavou ve dnech 28. 5. - 1. 6. 1998 a dále nad třináctým Česko-slovenským sympoziem o katalýze, které pořádá Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského v Praze ve dnech 2. - 4. 11. 1998.

V rámci sdělení a podnětů z pracovních agend členů Akademické rady (bod XIX/5) se AR seznámila s následujícími informacemi:

AR vzala na vědomí sdělení R. Zahradníka, že Masarykovo demokratické hnutí udělilo Akademii věd ČR čestnou medaili T. G. Masaryka "Za věrnost myšlenkovému odkazu T. G. M.".

Na základě informace R. Zahradníka o konání WORLD SCIENCE CONFERENCE ve dnech 26. 6. - 1. 7. 1999 v Budapešti

Akademická rada AV ČR udělila Ceny Akademie věd ČR za vynikající výsledky velkého vědeckého významu mimo další také autorskému kolektivu pracovníku Ústavu dějin umění AV ČR, a to za zpracování vědeckého katalogu "Rudolf II. a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum" a za vědecký příenos k výstavě konané v Praze 30. 5. - 7. 9. 1997. Na snímku medaile E. Sadeleru z roku 1603, Rudolf II.

AR pověřila B. Říhovou obesláním této konference; předpokládá se, že konference se za AV ČR zúčastní B. Říhová a jeden z místopředsedů AV ČR.

V návaznosti na informaci P. Kratochvíla, přednesenou na minulém zasedání, AR vzala na vědomí sdělení P. Kratochvíla o stavu projednávání zákona o vysokých školách v Poslanecké sněmovně Parlamentu.

AR vyslovila poděkování P. Michaličkovi za jeho iniciativy související s pomocí Odborového svazu zaměstnanců vědy a výzkumu ve věci prosazování stanoviska AV ČR k diferencovanému odměňování vědeckých pracovníků a členů akademické obce.

Portréty z archivu

Jiří V. Daneš

Byl duben roku 1928. U krajnice příměstské silnice z Los Angeles do Hollywoodu zastavil automobil. Vystoupili z něho dva muži. V okamžiku, kdy ten, který se chystal vyfotografovat ropné studně u kalifornského pobřeží, přecházel silnici, vyjel z mírné zatáčky značnou rychlosťí jiný vůz. Nezkušená řidička situaci nezvládla a přecházejícího muže srazila. Zraněný fotograf byl ihned převezen do nemocnice v Los Angeles, kde následujícího dne, 11. 4. 1928, svým zraněním podlehl. Uzavřel se tak život cestovatele a geografa profesora PhDr. Jiřího V. Daneše. Pozornost veřejnosti si tento významný český vědec ziskal především svými cestopisy z východní Asie, Austrálie a Oceánie, odborníci si ho cenili zejména pro hluboké znalosti z oblasti geomorfologie a antropogeografie.

V křestním listě vystaveném na jméno Jiří Viktor Pavel je pod položkou „naroden“ uvedeno datum 23. srpna 1880. Jako otec je zapsán majitel velkostatku a sládek v Novém Dvoře u Unhoště Josef Daneš. Matkou křtence, který byl mimochodem již dvanáctým příručkem rodiny, byla Johanna Fastrová, dcera pražského měšťana Petra Fastera. Onoho Fastera, který zviditelnil své jméno v nepokojích roku 1848.

Podle svědectví sourozenců zájem o mapy a cestování Jiří Daneš provojoval již od útlého dětství. V prvním ročníku pražského reálného gymnázia v Křemencově ulici v Praze byl ze zeměpisu a dějepisu hodnocen jako výborný, s poznámkou, že „vědomosti vynikají nad míru pro tu to třídu určenou“. Stejně obory, tedy historii a geografii, se rozhodl studovat i na filozofické fakultě pražské univerzity, na niž vstoupil po maturitě roku 1898. O čtyři roky později byl promován doktorem filozofie.

První zahraniční cesty Daneš podnikal již v době univerzitních studií. Směřovaly převážně na Balkán, který se stal na mnoho dalších let prvořadou oblastí jeho zájmu. Zajímalu jej problematika krasových území, ale ani otázky antropogeografické nenechával mimo rámc pozornosti. Brzy se sbližil s významným srbským geografem, nejlepším znalcem balkánského krasu dr. J. Cvijićem, který se záhy stal jeho nejvlivnějším učitelem. Po jednoroční vojenské službě v Praze studoval Daneš v letech 1903-1904 na berlínské univerzitě. Na svoji první zámořskou cestu dlouho čekat nemusel. Na podzim roku 1904 se konal ve Washingtonu VIII. geografický kongres, na který se Daneš vydal jako jediný český účastník. Jelikož návštěvu kongresu spojil s několika dalšími výpravami, podařilo se mu procestovat velkou část Spojených států i Mexika. Po čtyřech měsících se vrátil do Čech, ale již následující jaro konal další měření na řece Neretvě v Hercegovině. Roku 1906 se naskytla další příležitost k cestě za oceán. Bylo jí zasedání X. mezinárodního geologického kongresu v Mexiku. Stejně jako při své předchozí zámořské

cestě i při této výpravě Daneš navštívil mnoho dalších míst. Zajímalu jej opět krasová území, tentokrát v "Západní Indii" - tedy na Kubě a Jamajce.

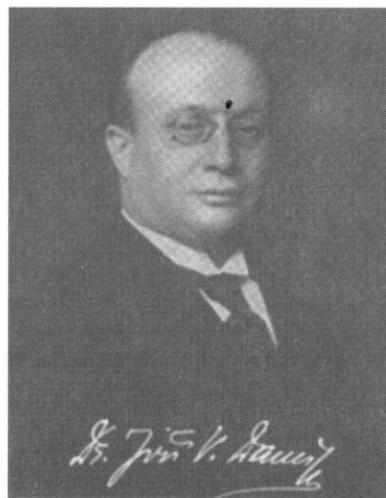
Již před touto druhou návštěvou Ameriky se Daneš v květnu 1906 na pražské univerzitě habilitoval jako docent všeobecné geografie. Následujícího roku obdržel stejnou akademickou hodnost i na české technice. Kromě pedagogického působení na Čsl. akademii obchodní a měnších cest po Evropě však mladého vědce koncem prvního desetiletí zaměstnávala příprava jeho dosud největší výpravy - na Jávu a do Austrálie. Na tuto cestu, která trvala 15 měsíců, se Daneš vydal se svým přítelem botanikem Karlem Dominem roku 1909. Prvoročdý zájem cestovatelů samozřejmě vzbuzovaly opět problémy spojené s geomorfologií a výzkumem krasu, stejně jako studium místního osídlení. O úspěchu výpravy mj. svědčí název jednoho severoaustalského údolí - „Daneš Valley“. Po návratu oba cestovatelé společně vydali cestopis „Dvojím rájem“.

Před vypuknutím první světové války J. V. Daneš stihl podniknout několik dalších menších průzkumných výprav, především se však věnoval působení na pražské univerzitě a zpracovával materiál z cest předchozích. Roku 1914 se oženil a první léta světové války pobýval ve vlasti. V březnu 1917 byl však povolán do činné vojenské služby jako důstojník do Sarajeva. Válečná blokáda ústředních mocností mj. zapříčinila nedostatek umělých hnojiv a rakouská vláda byla nucena hledat náhradu v organických nánosech bosenských jeskyň. A právě jejich průzkumem byl nadporučík Daneš pověřen. V Sarajevu pobýval i s manželkou a podle pamětníka „záhy se stal středem českého živlu usazeného v těchto městech“. Navečer 29. října 1918 dorazily do Sarajeva první zprávy o odtržení jihoslovanských národů od Rakouska-Uherska. Již druhého dne však začala národní radost přerušit ve výtržnictví a veřejné rabování. „Po městě se střílelo a rozvášněná lúza táhla na 'Šváby' a na jejich bohaté vojenské magazíny.“ Za takto nepřehledné situace se J. V. Daneš rozhodl zorganizovat dobrovolnou českou legii, jejíž úkolem bylo obnovit ve městě pořádek. Téměř půl druhého tisíce českých vojáků a důstojníků obsadilo kasárny, zajistilo skladistič a veřejné budovy, uhasilo požáry. Po necelých dvou týdnech bylo Sarajevo předáno do rukou srbské armády.

V prosinci roku 1918 se J. V. Daneš vrátil do vlasti a ujal se opět přednášek na univerzitě. Připojením Slovenska a Podkarpatské Rusi vystala potřeba vědeckého prozkoumání těchto oblastí. Byla proto zorganizována odborná třímešiňská expedice, již se Daneš účastnil jako geomorfolog. Tuto práci však nedokončil. Koncem roku 1919 jej československá vláda jmenovala prvním československým generálním konzulem v Sydney v Austrálii. Na počátku svého australského pobytu, tedy ve druhé polovině roku 1920, byl plně zaměstnán úředními povinnostmi a před-

náškovou propagací Československa. Následující rok však podnikl spolu s manželkou několik výprav po australském kontinentu a navštívil Novou Guineu a Tasmániu. V dopise K. Kroftovi v červenci 1922 Daneš píše: „Byla to krásná a užitečná zkušenost pro nás pro oba (...), ale staly by se z nás rostlinky nedomřívé zvyklé jen na pěkné zacházení a na to jsme ještě příliš mladí. Pak tu musím svoji hubu držet hodně na uzdě jak se na g. konsula sluší, mítí jen tuze „mravné“ přednášky atd. a stýská se mi po té rozpustilejší svobodě u nás. (...) Všude dobré, doma nejlépe, ale často třeba do ciziny, aby si to člověk dobrě uvědomil.“

Dne 31. 12. 1922 vyslanecká mise skončila a manželé Danešovi se rozhodli k návratu přes tichomořské ostrovy a americký kontinent. Po návštěvě Nového Zélandu následovalo souostroví Fidži a Tonga. Odtud jejich loď zamířila k ostrovům Samoa a dál na Havaj. Dalším cílem byla východní Asie. Navštívili Japonsko, Koreu, Mandžusko, Čínu. Poté dopluli ke kanadským břehům a po překonání amerického kontinentu dokončili návrat do Evropy vyloděním v Anglii. Cestu kolem světa uzavřeli v červenci roku 1923 příjezdem do Čech. Většinu svých cestovatelských zážitků i odborných pořečí J. V. Daneš shrnul ve dvousvazkovém cestopisu „Tři léta při Tichém oceánu“.

Po návratu zaměřil svoji pozornost opět na Slovensko. V letech 1923-1925 přednášel geografii na filozofické fakultě Komenského univerzity v Bratislavě, kde zřídil geografický ústav. Danešovým nejoblibějším tématem, v němž patřil k největším odborníkům na světě, však zůstal kras. K jeho studiu se opět vypravil na podzim roku 1927, znova na americký kontinent. Kromě studia krasových území USA, která navštívil skoro všechna, přednášel asi na 30 univerzitách a konal veřejné popularizační přednášky o Československu. Ráno 10. dubna 1928 přednášel na univerzitě v Los Angeles a po přednášce hodlal navštívit filmové studio v Hollywoodu. Z této výpravy se však již nevrátil.

Ostatky prof. PhDr. Jiřího V. Daneše byly zpopelněny v hollywoodském krematoriu a poté převezeny vdovou Boženou Danešovou do Čech. Danešovo nedokončené dílo dalo podnět k založení fondu "Danešovo nadání", který zajišťoval udělení cestovní podpory mladým vědeckým pracovníkům k zeměpisnému bádání v Československu a v ostatních slovanských zemích.

Pavel Kodera,
Archiv AV ČR

Polemika

O čem to vlastně mluvíme?

Deset tezí k článku Petra Harmance „Nebát se mluvit o čemkoliv“, Akademický bulletin 1/88

Petr Harmanec se nepochybňuje domnívá, že zastává demokratické hledisko a že mluví o zdokonalení demokracie, když říká, že „soupeření politických stran [se] jeví jako ne zcela vyhovující metoda, jak demokracii na úrovni celého státu uskutečňovat“, nebo když mluví „o systému žádné politické strany“.

Rád bych prokázal, možná k jeho překvapení, že vlastně mluví o popření demokracie a prezentuje názory klasického antidemokratického myšlení.

Politické strany odedávna dráždí jak poctivé demokraty, tak autokraty - ty o něco více. Systém stran parlamentní demokracie, jako každý lidský výtvar, není ideální. Ale právě jako „metoda, jak demokracii na úrovni celého státu uskutečňovat“, je optimální. Kdykoliv se někdo pokusil zkonstruovat demokratický model „optimálnější“, dospěl v logice nestupňovatelnosti optima k opaku, k popření demokracie.

P. Harmanec opakuje staré výhrady a náměty klasického antidemokratického myšlení 20. století vůči demokracii. Včetně výpůjčky myšlenky tofflerovské přímé informatizované demokracie, již by měla realizovat budoucí, či nastupující informatizovaná společnost. Tato myšlenka byla populární v 80. letech, ale zatím se přiřadila jen k utopím přímé demokracie (o nerealizovatelnosti přímé demokracie doporučuje knihu R. A. Dahl, Demokracie v právním státě, Readers International Prague 1995, překlad práce After the Revolution? Authority in a Good Society, Yale University Press 1990, 2. vyd., 120 stran).

K tomu, abychom mohli akceptovat, že myšlenky v Harmancově článku jsou antidemokratické, je třeba napřed pochopit demokratický princip instrumentace masové pluralitní společnosti. K tomu je však zapotřebí disponovat příslušnou terminologií - uzlíčky v síti poznání, nikoli pouze dojmologii zdravého selského rozumu, který nebývá vždy nejlepším nástrojem naší orientace v současném složitém světě.

1. Lidé se sdružovali a dosud sdružují ve společnosti (státních společnostech) proto, aby na každé vývojové úrovni společnosti zabezpečili optimální uspokojování svých zájmů (individuálních i skupinových). Zájem je základní kategorie a hybatel společnosti. (Zde musím možná mnohé kolegy ujistit, že navzdory této formulaci nejsem cynik ani pragmatik, protože jinak bych se v roce 1970 nenechal z ČSAV na dvacet let vyhodit a v roce 1990 bych se do Akademie rozhodně nevracel.) Politika pak není ničím jiným než

soupeřením o alokaci hodnot ve společnosti. Neznám jinou, výstižnější definici, než je právě uvedená, již klasická Eastonova funkcionalistická definice z 60. let. Politickým systémem pak jsou takové interakce, procesy a jejich nositelé - instituce, které ve společnosti legitimním způsobem rozmísťují hodnoty a disponují prostředky k zajištění a udržení takového rozmístění, tj. státní mocí.

2. Moderní masové společnosti jsou stále složitější a jemněji strukturovány, vznikají mnohonásobné sítě specifických zájmů. Tyto zájmy jsou tak specifické a natolik diferencovány, že k tomu, aby mezi sebou mohly interagovat i ze vzdálenějších oblastí společenského spektra, potřebují tlumočníky, překladatele, potřebují zprostředkování. Bez toho by nebylo možné jejich soupeření, prosazování a uspokojování. Toto umožňuje politický systém se svými prostředkujícími (intermediárními) mechanizmy a médiu.

3. Intermediární mechanizmy umožňují artikulaci a manifestaci zájmů, jejich postupné agregování a selekci komunikací, soupeřením, programy politických stran, volbami a komunikací a soupeřením v parlamentní aréně. Touto cestou se v politických demokraciích z plurality soupeřících zájmů agreguje zájem společný, vůle obecná a státní. Politický intermediární mechanizmus (zprostředkování zájmů) je páteří demokracie.

4. Hlavním intermediárním mechanizmem jsou politické strany jako systém stran, tvořený těmi stranami, které se s nadějí na úspěch ucházejí ve volbách o místo v parlamentu. Hlavním intermediárním mechanizmem nejsou proto, že jsou stranami, ale stranami jsou historicky proto, že prostředkují zájmy celou vertikálou společnosti, od individua, přes obce, zájmové a nátlakové struktury, parlament až po vládu. Od ostatních skupin a spolků se definitoricky liší tím, že legitimně usilují o získání a pak i provozování státní moci. Procházejí všemi „patry“ společnosti. Politickým procesem soupeření, programování a volbami agregují dílčí zájmy, činí je obecně srozumitelnými, akceptovatelnými a realizovatelnými, zdola vytvářejí zájem obecný (vůli obecnou) a státní. Politické strany společnost otevírají, nikoli jako jednotlivé strany, ale jako systém navzájem si konkurujících stran. Politická strana jednotlivě, z hlediska své organizace, je oligarchizujícím, nedemokratickým prvkem v demokracii, každá jednotlivě by systém uzavírala a každá jednotlivě k tomu má tendenci.

5. Demokraté si tuto ambivalentnost uvědomují a nemají politické strany rádi, stejně jako např. T. G. Masaryk a E. Beneš, který již před 1. světovou válkou publikoval spisec úvah o tom, jak vládnout bez politických stran. Nepodařilo se mu to realizovat. Proč? Protože kterékoli jiné subjekty postavené na toto místo by musely převzít uvedenou roli politických stran v prostředkování zájmů. Protože demokracie je dynamický rozpor, dynamické ekvilibrium. I verbálně je demokracie *contradiccio in adiecto*, jak říkal T. G. Masaryk.

Nelze zrušit jeden pól polarity, zde politické stranictví (tj. jeho zájmovou konfliktní intermediariitu), aniž by zanikla polarita celá, tj. demokracie. Demokracie, tj. vláda lidu, je skutečné contradictio in adiecto (T. G. Masaryk). Je realizovatelné pouze určitými prostředky, způsobem, a pouze v určitém intervalu příznivé konstelace podmínek. Neříká právě toto něco kolegum přírodovědcům? Neseckávají se s podobným kontradiktorským mechanizmem udržování dynamického ekvilibria systémů třeba v atomové fyzice, astrofyzice a jinde?

6. Jiné intermediární mechanizmy, tj. odbory, zájmové organizace a spolky, nepůsobí v celé vertikále, prostředkují a uspokojují zájmy specifické, neagregované, nebo neaggregovatelné, které neprošly ústředním intermediárním mechanizmem a jeho filtry, jimž jsou programy stran a volby. Agregovaný zájem je srozumitelný a akceptovatelný v celém, nebo téměř celém spektru společnosti. Dílčí zájmy, které reprezentují spolky a sdružení občanské společnosti, nejsou všeobecně srozumitelné a akceptovatelné, jsou protikladné jiným dílčím zájmům. Jejich nositelé, spolky a zájmová sdružení jsou na rozdíl od politických stran vůči široké politické společnosti v různé míře privátní, neprůhledné, nekontrolovatelné a nepředvidatelné. Proto spolky občanské společnosti nejsou nositeli celostátní politiky ve volbách, v parlamentu a ve vládě, proto a takto do velké politiky nepatří (nejvíce a přirozeně pouze jako nátlakové skupiny). Spolky občanské společnosti by mohly převzít roli politických stran, stát se stranami, aby se mohly funkcionálně stát účastníky plnokrevné politické hry. Představa, že by politické strany měly a mohly uvolnit prostor v politice spolkům občanské společnosti (V. Havel a jiní), u nás ostatně velmi zárodečné, je proto představou nedemokratickou, přestože vypadá superdemokraticky.

Celý intermediární mechanizmus a tím celý systém by se zboril a nastoupil by jiný intermediární mechanizmus - korporativní, ústíci, jak svědčí dějiny tohoto století, v totalitarismu. (Současné neokorporativizmy Rakouska, SRN a dalších zemí nefungují tak, jak si představují stoupenci vyřazení politických stran.)

7. Kdykoli se v moderní společnosti vyřadí demokratický intermediární mechanizmus fungující zdola nahoru, představovaný politickými stranami, kdykoli se politické strany nahradí hnutími a spolky, vždy se spustí mechanizmus „prostředkování“ zájmů shora dolů, představovaný nedemokratickými režimy. Přechodným režimem je režim korporativní. Korporativní idea tříne k „demokratizaci“ politické demokracie nahrazením principu reprezentace v parlamentu principem delegace. Tj. v nejvyšším zastupitelském orgánu nejsou politické strany reprezentující „abstraktní občany“ parlamentní demokracie, ale korporace zaměstnanců, zaměstnatelek, profesí apod., představující „konkrétní“ slévače, rolníky apod. Nahrazení principu reprezentace principem delegace, po němž naši naivní kritikové systému politického stranictví a vylepšovatelé parlamentní demokracie volají, byť si toho při nedostatku terminologické výbavy nejsou zřejmě vědomi, je konstrukční systémovou chybou vedoucí k totalitarismu až již pravému (fašizmu, nacismu), či levému (komunismu). Mnozí z nás zažili oba režimy. O tom vlastně mluví Petr Harmanec. Uvede-li představitel našich odborů před volbami (1996) v médiích, že jde do parlamentu zastupovat odbory, mluví, byť v dobré víře, již o jiném režimu, protože v režimu parlamentní demokracie reprezentuje v parlamentu všechny občany (viz naše ústava), jak své odboráře, tak dnešní naše kapitalisty, kteří odbory ze svých podniků vyučují, nikoli pouze odboráře.

8. Spolek, korporace se italsky řekne fascio. Korporativní režim vede nahrazením principu reprezentace a „demokratizováním“ procesu intermediace zájmů napřed k zeslouhovatění (Versäulung, pillarisation) a segmentování společnosti (místo pružné reprezentace občanů nastupuje delegace korporací), k ztuhnutí a uzavření společnosti, nikoli k jejímu otevření, jak se domnívá P. Harmanec. Posléze vede k překlopení intermediárního směrování: namísto zdola nahoru (tvorba vůle obecné), shora dolů, jako aplikace, konkretizace „poznání“ společenských (i přírodních) zákonitosti a „zájmu“ obecného či státního, např. největším vědeckým génem všech dob, J. V. Stalinem, či jako realizace vůle prozřetelnosti zjeveného Ducemu a Führerovi.

Vůbec zde nevedeme řeč o čemkoli, vedeme-li ji jako Petr Harmanec. Vedeme ji naprostě konkrétně o tom, co jsme nedávno zažili, o komunismu, jak správně v Bulletinu upozornil Ing. Karel Aim, a vedeme ji také o fašismu.

V řadě bodů základního díla fašistického hnutí, v „Doktrině fašismu“, vytkává Mussolini zastupitelské demokracii stejně věci a téměř stejnými slovy, která můžeme dnes číst v našem tisku z pera některých našich nikoliv nevýznamných demokratických politiků a intelektuálů, kteří se nepochyběně v dobrém úmyslu, ale bez

znalosti těchto tabuizovaných pramenů i odborných vědomostí, snaží zdravým selským rozumem zastupitelskou demokracii učinit demokratičtější, třeba oslabením postavení politických stran, nebo „přímějším“, méně agregovaným zastupováním zájmů v parlamentu. V devátém bodě první části „Základní ideje“ fašizmu Mussolini kritizuje liberální demokracii jako „formální, kvantitativní, občas sčítající hlasy [ve volbách]... Fašizmus je protikladem takové demokracie, která snižuje lid na úroveň čísel... „Fašizmus je naproti tomu formou nejčistší demokracie, protože lid je brán tak, jak má být, tj. z hlediska kvality a ne kvantity...“ [Mussolini 1935: 72] V části II. "Politická a sociální doktrína" Idea 6, říká: „...kvantitativní demokratické režimy dávají čas od času lidu iluzi suverenity ve volbách. Demokracie je režim bez krále, kterého nahrazuje třemi králi [miní dělu moci legislativní, exekutivní, prezidentskou] často tyranštějšími, než sám král tyran“. [Mussolini 1935: 82] (Viz: Mussolini Benito 1932, La Doctrine du Fascisme, p. 61-91; in: Édition définitive des Oeuvres et Discours de Benito Mussolini IX: La Doctrine du Fascisme, La crise, Reconstruction de l'Europe, l'Etat corporatif; Flammarion.)

9. Zlo fašizmu ani komunizmu nebylo na počátku, zlem nezískaly podporu mas. Na počátku byla jen idea socializmu 19. a počátku 20. století o možnosti demokratizování buržoazní parlamentní demokracie nikoli pouze všeobecným volebním právem, ale přímou participací ve vrcholové státní politice. Po získání moci následovala realizace, tj. „pouze“ zavedení výše uvedené systémové intermediární konstrukční chyby do fungování politického systému masové státní společnosti. Vedla kauzálně k totalitarismu pravému a levému se všemi důsledky.

Po padesáti létech totalitarizmu, odchování nevědomostí cenzurních let, jsme dnes na tom s demokratickým vědomím asi tak jako postfeudální Němci v demokracii Výmarské republiky: podobná neznalost a nezralost, podobné pseudoproblemy, podobné návrhy, chaos, podobný nedostatek vědomých, nenaivních demokratických osobnosti. Výmarskou demokracii „demokratizoval“ Adolf Hitler. Cosi podobného nám v dnešní demokratizační světové vlně nehrází, nicméně bychom si ve své svobodě byli jistější, kdybychom častěji alespoň tušili, o čem to vlastně svobodně vedeme řeči.

10. Říká-li P. Harmanec že „to, co se dlouhodobě osvědčilo a ukázalo jako nejlepší, není pravofád pluralitní demokracie, ale otevřená společnost“, pak jen uměle trhá klasickou funkcionální párovou kategorii a její části staví mechanicky proti sobě, aby mohl vytvořit jinou mechanickou párovou kategorii, když pokračuje: „V tom smyslu je pak skutečně určující mezinárodní ekonomika, pro niž je otevřená společnost zřejmě nejhodnější“. Vztah mezi pluralitní demokracií, otevřenou společností a mezinárodní ekonomikou je funkcionální, vzájemně se podmiňují, nikoli mechanicky kauzálně vylučují. „Mezinárodní ekonomika“ je také dynamické ekvilibrium protikladných zájmů. Je to abstraktum tvořené nadnárodními monopoly, z nichž každý má tendenci mezinárodní ekonomiku ve svém zájmu uzavírat. Prolamuje pouze partikularizmy zájmů národních států a z hlediska ekonomických zájmů akceptuje, na evropské poměry poměrně široké, často neakceptovatelné vymezení demokracie. V této souvislosti nás nepochybňě čeká zápas, ale spíše o uchování demokracie v těchto nadnárodních silořívkách než o „demokratizaci“ právě naší současné demokratické konstrukce. Mezinárodní ekonomika nadnárodních monopolů totiž je, právě v rozporu s předpokladem P. Harmance, naopak plně slučitelná s různými typy semidemokratických a nedemokratických režimů (viděno evropskou a severoamerickou demokratickou tradici). Asijští ekonomičtí tygři a různé latinsko-americké a asijské delegativní a prezidentské demokracie to demonstrojí. Ekonomickou modernizační a rozvojovou efektivitu nedosažitelnou liberálními demokraciemi ostatně potvrdily v našem století i evropské nedemokratické státně korporativní a totalitní režimy „později přicházejících národů“ a státních společností.

Křehkou rovnováhu demokracie nedrží moc ani bajonet. Je dána demokratickou konsenzuální politickou kulturou, což jsou hodnoty a postoje občanů v politice (nikoli slušné chování politiků, tj. etiketa, jak se termín politická kultura vžil u nás). Politická kultura je artikulována mluvením a psaním, prezentací hodnot, které orientují postoje, třeba ve volbách. Hodnoty prezentované P. Harmancem staví vůči demokracii alternativu a v dobré víře orientují k volbě antideomokratické, kdyby byla opět nabídnuta. O tom byla řeč, nikoli o „dogmatické víře“ v politické strany. Mluvili jsme o základních postulátech demokracie, jak je z politické empirie končícího 20. století odvodila politická věda.

Lubomír Brokl,
předseda Vědecké rady Sociologického ústavu AV ČR

CERN 1998

aneb Za tajemstvím hmoty

Rozhovor s prof. Ing. Jiřím Niederlem, DrSc., předsedou Výboru pro spolupráci ČR s CERN, Fyzikální ústav AV ČR

CERN je největší laboratoř fyziky částic na světě. Vznikla v roce 1954 a leží na francouzsko-švýcarské hranici západně od Ženevy. Je příkladem přímo vzorné mezinárodní spolupráce. Na výzkumu v CERN se totiž podílejí nejen odborníci z 19 evropských členských zemí, ale celkem víc než polovina všech subjaderných a jaderných fyziků na světě, tj. asi 6500 vědců z 350 univerzit a výzkumných institucí z více než 80 zemí.

Letecký pohled na CERN. Dole ženevské letiště, nahoře pohoří francouzské Jury. Velký kruh v délce 27 km naznačuje místo, kde se pod zemí v hloubce 50-150 m nachází největší urychlovač na světě LEP.

Pane profesore, CERN má dnes ve světě pozici vedoucí laboratoře fyziky částic. Dá se říci, že se tu vědci z celého světa snaží přijít na klub tajemství hmoty?

Dá, i když se v CERN řeší i další problémy. V CERN se totiž nejen zkoumají vlastnosti a chování nejmenších částic hmoty, ale i fundamentální síly, které mezi těmito částicemi působí. Jinými slovy, fyzikové v CERN hledají odpověď jak na otázku „Co je hmota?“, tak i „Odkud pochází?“ a „Jak z ní vznikly a vznikají tak složité objekty, jako jsou hvězdy, planety i sám člověk?“. Jsou to otázky, jejichž řešení vedou k nejhlubším našim poznatkům i ke zlepšení našeho bytí.

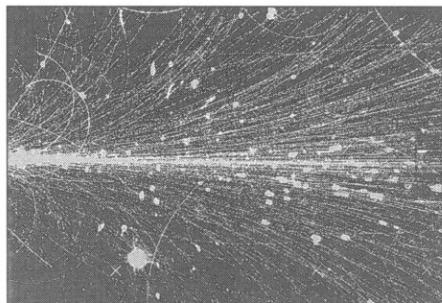
Fotografie z CERN, snímky událostí mezi částicem nebo jejich záznamy viditelné jen pomocí elektroniky, zobrazují často fantastické miniaturní ohňostroje. Říká se, že jsou obrazem toho, jak to asi ve vesmíru vypadalo po tom, co výbuchem vznikl, neboli co nastal Velký třesk. Jak tomu rozumět a co se vlastně v CERN konkrétně dělá?

V CERN pracují teoretici, kteří vymýšlejí smělé domněnky o tom, jak je vytvořena a funguje příroda kolem nás, ale hlavně tam pracují experimentátoři, kteří jednak prověrují, do jaké míry představy jejich teoretických kolegů odpovídají skutečnosti, jednak se snaží objevit v přírodě jevy, o kterých se teoretikům dosud nesnilo.

Milion atomů položených jeden vedle druhého představuje asi tloušťku lidského vlasu. Chceme-li sílu vlasu překlenout pomocí elementárních částic - objektů, které studují subjaderní fyzici - musíme jich vzít asi stotisícíkrát víc než atomů. „Vidět“ objekty tak malé můžeme jen pomocí nejvýkonějších „mikroskopů“ - urychlovačů a detektorů částic. Chceme-li totiž zkoumat strukturu hmoty na menších a menších vzdálenostech, musíme použít jako sond částic (střel) s vyšší a vyšší energií. A právě takové částice nám umožňují připravit urychlovače - zařízení pracující na stejných principech jako obrazovky televizorů v našich domácnostech. V detektorech částic pak zachytíme srážky urychlených částic-střel s částicemi vytvářejícími materii (terč) a tím „zjistíme“ strukturu hmoty. S růstem energie srážek částic-střel s částicemi v terči napodobujeme však také události, které se odehrávaly při vyšších a vyšších teplotách, tedy blíže a blíže k Velkému třesku. Současné urychlovače a detektory umožňují fyzikům získat informace o stavu vesmíru v 10^{-12} vteřiny po Velkém třesku. Některé teoretické úvahy jdou dnes dokonce ještě mnohem dál - ke stavu Vesmíru v 10^{-43} vteřiny po Velkém třesku.

V souvislosti s CERN se často hovoří o zvláštních urychlovačích (srážečích) - zařízeních, v nichž se urychlují dva svazky částic najednou, a to v opačných směrech. Při srážkách těchto vstřícných svazků dochází k lepšímu využití urychlovače, respektive energie jím urychlovaných částic (terč není v klidu, ale pohybuje se proti střelám), a tedy i k produkci srážek s maximálně dostupnou energií, jež zachycují příslušné detektory. Na obrázcích jsou to úctyhodné stavby, připomínající ve srovnání s lidskou postavičkou před nimi kolosy davných věků, doklady umu někdejších civilizací.

Jestliže kolosy a pyramidy dokládají úroveň dřívějších civilizací, tak dnešní urychlovače a detektory v CERN představují největší a nejsložitější výzkumná zařízení, která kdy lidé sestrojili. Například velký urychlovač vstřícných svazků elektronů a protonů

Na obrázku vidíme, jak vypadá srážka jádra síry s jádrem zlata

v CERN, tzv. LEP, je kruhové zařízení dlouhé 27 km, umístěné v tunelu asi 50-150 m pod povrchem země, a příslušné detektory jsou zase přístroje rozměru tří- až čtyřpatrových domů, váhy 3000 tun a se schopností zachytit 40 000 srážek elektronů s positrony za vteřinu.

A to je nic proti tomu, co se chystá. Nový superurychlovač v CERN, tzv. LHC, bude používat několik tisíc supravodivých magnetů budících pole 10 Tesla a pracujících při teplotách kolem 1,8 K (asi -271°C) a jeho detektory budou rozměru desetipatrových domů, se schopností zachytit až 800 milionů srážek vysokoenergetických, silně interagujících částic za vteřinu. To bude vyžadovat zpracování takového množství informací, které je dnes typické pro telekomunikační a informační systémy všech evropských zemí dohromady. CERN není tedy jen prvotřídní fyzikální laboratoř, ale i mohutným informačním a výpočetovým centrem, v němž se zpracovává gigantické množství dat, vyvíjí se nová informační síť a výpočetová technika. Nepřekvapí proto, že dnes nejčastěji používaná síť, tzv. www, je děckem zrozeným v CERN.

Laboratoř CERN tedy funguje i jako líheň technologií a materiálů 21. století?

Ano, výzkum v CERN svojí náročností stimuluje rozvoj a vývoj špičkových technologií a nových materiálů, a to např. v oblasti supravodivých magnetů, vakuové a kryogenní techniky, vývoj nových, v přírodě neexistujících krystalů, vývoj pikosekundové, radiačně odolné elektroniky a optoelektroniky, nejprogresivnější výpočetové techniky apod.

To všechno jistě souvisí i s průmyslem?

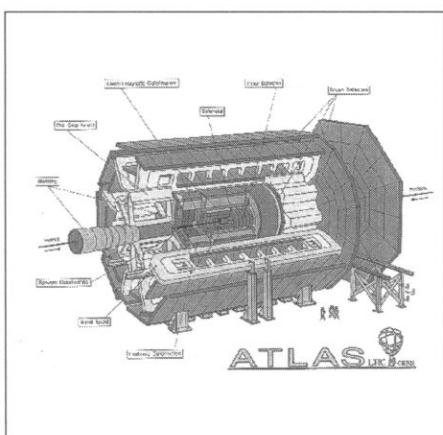
Ano, CERN poskytuje průmyslu svých členských zemí informace o špičkových technologiích vyvinutých v CERN či umožňuje mu se podílet na vývoji těchto technologií,

dává mu možnost získat různé zakázky, stejně jako zvyšovat kvalifikaci jeho techniků. Řada technologií vyvinutých v CERN se již začíná průmyslově uplatňovat: např. supravodivé magnety pro budoucí rychlovlaky, detekční systémy a svazky částic k nejprogresivnější diagnostice a léčbě nádorových onemocnění.

Podle Světové zdravotnické organizace do roku 2010 bude každý třetí obyvatel Evropy postižen nádorovým onemocněním. Dosavadní způsoby léčby (chirurgické, ozáření, chemoterapií), které nyní vedou k uzdravení 45 % postižených, se budou muset výrazně zlepšit. Uzdravit další pacienty se zdá možné jen přesnější diagnostikou, která zachytí nádorové onemocnění již v rané fázi, a účinnější likvidací nádorů, a to co možná bez poškození okolních zdravých tkání nebo důležitých orgánů.

Takové možnosti nabízí fyzika částic vyvíjená v CERN. Detektory, které zachycují srážky částic, totiž mohou s velkou přesností (zlomky mm) zachycovat též nádorová ložiska, a urychléné svazky protonů nebo iontů mohou nádory se stejnou přesností likvidovat účinněji, než dosud používané rentgenové paprsky, díky zcela jinému mechanizmu předání ničivé dávky energie do nádoru. Navíc nedochází při ozáření svazky protonů k poškození zdravých okolních tkání či orgánů. Tak u některých nádorů orgánů (např. oka) stoupá pravděpodobnost vyléčení z dosavadní nuly až na 93 %!

CERN vyvíjí i léčebné metody, při nichž se zdroj destrukčního záření ve formě vhodného radioizotopu umístí přímo do nádoru a při nichž stejný radioizotop pouze jiným svým způsobem rozpadu dovoluje i zjišťovat velikost destrukční dávky předané nádorovým tkáním, a tak podstatně snížit riziko opětné regenerace nádoru. A to nemluvím o detekčních metodách fyziky částic, které dávají zcela nové možnosti studia fyziologických procesů v organismu apod.

Obří detektor experimentu *Atlas*, vážící 24 tisíc tun, 26 m vysoký, 40 m dlouhý. Svazky protonů a antiprotonů se srážejí uprostřed detektoru. Válcovité vrstvy detektoru se svými různými vrstvami a supravodivými magnety slouží k detekci a interpretaci částic, vzniklých ve srážkách.

Česká republika měla to štěstí, že byla přijata mezi členské země CERN. Jednání začala už v roce 1968, ale srpnová invaze všecky kontakty přerušila. Členským státem jsme se stali ještě jako Československo až 1. ledna 1992 a pak jako Česká republika od 1. července 1993. Dostali jsme tak, jak jste říkal, nejen možnost podílet se na první výzkumu struktury hmoty, ale otevřel se nám i přístup k špičkovým technologiím, novým materiálům, nanosekundové a pikosekundové elektronice, k nejprogresivnější výpočetní a vakuové technice. Česká republika také dostala možnost tyto technologie a technický pokrok zavádět do svého průmyslu a výzkumných institucí, získat zakázky pro průmysl. Jak si stojíme v CERN dnes, po pěti letech našeho členství?

Spolupráce České republiky s CERN je dnes rozsáhlá a dá se říci, že úspěšná. Účastní se jí přes 250 vědců, techniků a studentů z 8 vysokoškolských a akademických pracovišť, a to nejen z Prahy. V oblasti základního výzkumu se tato spolupráce soustředí na řešení celého spektra teoretických otázek i na sedm důležitých experimentů ze subjaderné i jaderné fyziky. Úspěšně se podílíme i na vývoji deseti progresivních technologií od nové generace radiačně odolných detektorů, laserového zdroje těžkých iontů přes nanášení mikroskopických vrstev kovových materiálů (např. niobu na povrch rezonančních urychlovacích dutin) až po vývoj výpočetní techniky a software pro experimenty příští generace. Úspěšné bylo i získání řady průmyslových zakázek z CERN, jejichž objem přesahuje náš příspěvek do této organizace.

Není to tak dávno, co lidé věřili, že nejmenší částici hmoty je atom, z něhož vznikají seskupení, která jsou základem všeho, co tvoří nás Vesmír. Ale pak byly objeveny elektrony, atomové jádro bylo rozbito a objevily se protony a neutrony, v nichž byly zjištěny kvarky. Půjde to tak pořád dál? Jaké překvapení chystá CERN?

O existenci kvarků máme jenom nepřímé důkazy a máme i důvod domnívat se, že pozorovat kvarky přímo nebude moći ani v budoucnu (tzv. uvěznění kvarků v protonu apod.).

V roce 1997 CERN významně zmodernizoval své urychlovače, detektory i způsob zpracování experimentálních dat, což mu má umožnit získat zcela unikátní fyzikální výsledky. Modernizace zařízení se především týkala velkého urychlovače Large Electron Positron Collider - LEP. Znamenala zvýšení celkové energie jeho vstřícných svazků elektronů a pozitronů ze 140 GeV na 183 GeV. To mimo jiné podstatně zvýšilo šanci objevit v CERN tzv. Higgsova částici, kýženou částici, která je patrně klíčem k pochopení vzniku hmoty ve Vesmíru. Rovněž nadějně pokračují v CERN experimenty jak na vysvětlení faktu, že Vesmír kolem nás je prakticky výlučně sloven z čás-

Pohled na část největšího kruhového urychlovače na světě LEP - Large Electron Positron Collider, dokončeného r. 1989. Vlevo nahoře traverza pro lanovku na dopravu osob uvnitř tunelu.

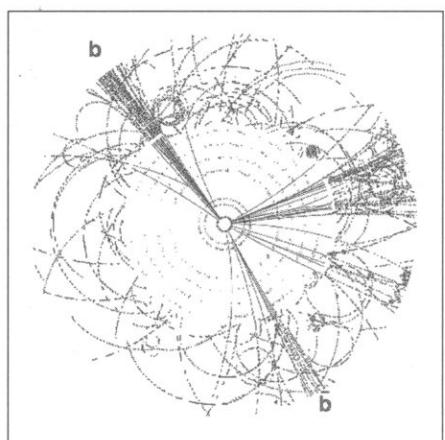
tic, a ne napůl z částic a napůl z antičástic, tak i experimenty, které by měly odhalit složení 90 % hmoty Vesmíru, o níž dosud skoro nic nevíme. A samozřejmě CERN připravuje i budoucí generaci experimentů, které by měly vyjasnit otázku tzv. superčástic či otázku nových exotických skupenství hmoty apod.

Je tedy na dosah rozluštění tajemství hmoty a vytvoření tzv. finální teorie?

Takové otázky se asi ve světě vědy nekladou. Nebo se na ně alespoň neodpovídá. Věda, při vši své neodbytnosti, je zdrženlivá, cudná. Nebo opatrnná?

Ví své. Zná míru svých možností, hodnotu času, tíhu nevědění, lesk poznání, cenu trpělivosti, sisypovský úděl hledajících. Na prahu 21. století mříží v nejrůznějších svých oborech stále rychleji přicházejícími objevy k dalším slabikám odpovědi na zneklidňující otázky, které si lidstvo odedávna kladlo: Kdo jsme? Kde jsme? Odkud přicházíme a kam směřujeme? A proč?

Připravila Sylva Daničková
Foto archiv

Pomoci počítače simulovaný rozpad Higgsova bozonu na pár kvarku *b* a anti-kvarku *b*

Představujeme ústavy Akademie věd ČR

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Myšlenka zřídit pracoviště pro základní výzkum v oboru soudobých dějin se prosadila při jednání zástupců prezidia ČSAV a Historické komise Koordinačního centra Občanského fóra o organizaci historických pracovišť ČSAV a nabyla konkrétní podobu v usnesení prezidia ČSAV z počátku ledna 1990. 24. 1. 1990 se pak prezidium usneslo zřídit s platností od 1. 2. 1990 Ústav pro soudobé dějiny ČSAV.

Smyslem působení ústavu je vytvářet věcné předpoklady pro vědeckou práci v oblasti soudobých dějin (specializovaná knihovna, dokumentace, časopis, publikace, vydávání pramenů), realizovat výzkumné a studijní projekty s účastí domácích i zahraničních odborníků a institucí a v rámci možností přispívat k pedagogické praxi v daném oboru.

Tomu odpovídá i organizace vědecké a vydavatelské práce ústavu: tři výzkumná oddělení (pro období 1938-1970, pro období 1969-1992, oddělení židovských studií), knihovna a dokumentace, ediční oddělení a redakce časopisu „Soudobé dějiny“.

Hlavní činností ústavu je výzkum soustředený do dlouhodobých (většinou tříletých) individuálních nebo týmových projektů; na některých z nich se podílejí zahraniční a další domácí instituce. Předmětem výzkumu jsou politické, sociální, diplomatické i hospodářské dějiny Československa v letech 1938-1992. Výzkum je zaměřen zejména na studium pramenů v nově zpřístupněných archivech doma a v zahraničí. Ústav se rovněž věnuje orální historii (tématem jsou Studenti v listopadu 1989, Osudy generace roku 1924, ekonomická reforma 60. let, Charta 77). Při výzkumu problematiky 70. a 80. let se využívá také netradiční prameny materiál, pocházející z takzvaného samizdatu.

Ústav je v současné době nositelem 11 grantů určených na řešení těchto výzkumných projektů a vydavatelských úkolů: Prameny k dějinám pražského jara 1967-70, Židé a česká společnost 1938-41, Československo 1969-1989, Studenti v období pádu komunistického režimu, Československo a velmoci 1938-1945, Slovníková příručka československých dějin 1945-1992, Národnostní politika Československa v letech 1945-1954, česká novinářka Milena Jesenská, časopis Soudobé dějiny, překladová ročenka The Prague Yearbook of Contemporary History, Bibliografie soudobých českých / československých dějin.

Od svého založení ústav spolupracuje s vysokými školami. Deset z jednadvaceti interních vědeckých pracovníků přednáší na vysokých školách a podílí se na výchově doktorandů a studentů, kteří pracují v ústavu jako pomocné vědecké síly. Od roku 1994 ústav pravidelně vypisuje stipendia pro diplomanty v posledním ročníku studia a pro doktorandy. Studovnu ústavu otevřenou pro veřejnost navštěvují především domácí i zahraniční studenti; knihovna ústavu založená v roce 1991 má přes 21 tisíc svazků a odebírá 210 titulů novin a časopisů.

V dubnu 1996 ústav uzavřel s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK smlouvu o výzkumné a vzdělávací spolupráci, o vzájemném zastoupení ve vědeckých radách a ve vedení přednášek a seminářů. Spolupracuje i s mimopražskými univerzitami (Olomouc, Brno, Ostrava, Opava, České Budějovice, Hradec Králové) a se slovenskými institucemi v Bratislavě, Košicích a v Martině. Rovněž rozsáhlé pracovní styky s rakouskými, maďarskými, polskými, německými, ruskými, bulharskými a rumunskými institucemi (sovětizace střední a východní Evropy). Účastní se mezinárodního výzkumného projektu o dějinách studené války, který organizuje Woodrow Wilson International Center for Scholars ve Washingtonu, a těsně spolupracuje s americkou badatelskou institucí The National Security Archive (Washington).

Ústav je sídlem Českého národního komitétu historiků a poskytuje zázemí české sekci Česko-slovenské historické komise. Dlouhodobě se účastní práce Česko-ruské komise historiků a archivářů, Česko-německé komise historiků a Česko-rumunské komise historiků.

V letech 1993-1997 ústav přivítal na studijních pobyttech a přednáškách 39 vědců z 11 zemí (kteří v něm strávili celkem 1484 dnů). Zahraniční odborníci publikují své studie v ústavním časopisu i v jeho edičních řadách. Pracovníci ústavu prezentují výsledky své vědecké práce v mezinárodních časopisech i na mezinárodních konferencích.

Ústav vyvíjí rozsáhlou ediční a vydavatelskou činnost ve vlastní režii i ve spolupráci s komerčními nakladatelstvími. Publikace ústavu vycházejí v několika edičních řadách: Sešity USD (dosud 29 svazků), Historia Nova (10 svazků), Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970 (zatím 9 svazků), Studie - materiály - dokumenty (9 svazků), Svědectví o době a lidech (4 svazky); mimo tyto ediční řady vydal ústav dalších 25 publikací, mezi nimi např. dvousvazkovou edici dokumentů Dekrety prezidenta republiky. Kromě toho vydává malým nákladem (30-50 výtisků) interní studijní publikace v několika řadách, kde vyšlo už několik desítek svazků. Čtvrtletník Soudobé dějiny vychází od roku 1993.

Nezávislé oborové grémium při hodnocení ústavu v prosinci 1995 konstatovalo, že „ÚSD se za několik málo let své existence vypracoval uznávanou instituci českého vědeckého a společenského života“ a že dosáhl „úctyhodných výsledků, které mu zjednaly respekt jak v historické obci domácí i zahraniční, tak i ve veřejnosti“. V závěru roku 1997 byl ústav nominován na Cenu Hannah Arendtové 1998, kterou uděluje Institut für die Wissenschaften vom Menschen ve Vídni, a umístil se mezi pět finalisty soutěže.

V roce 1998 ústav připravil mezinárodní historickou konferenci: „Československý únor 1948. Předpoklady a důsledky doma a ve světě.“ Zúčastnilo se jí 105 historiků ze 14 zemí.

Ústav pro soudobé dějiny spolupracuje od roku 1991 na základě periodicky uzavíraných kooperačních smluv s Nadací Konráda Adenauera, což přispělo k jeho rychlému vybudování, rozšíření výzkumného programu a realizaci rozsáhlého publikačního programu.

ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY AV ČR

Institute for Contemporary History of Academy of Sciences
of the Czech Republic

ředitel: doc. PhDr. Vilém Prečan, CSc.

Vlašská ulice 9, 118 40 Praha 1

tel.: (02) 573 20 296

fax: (02) 573 20 465

e-mail: precan@site.cas.cz

internet: <http://www.usd.cas.cz>

Zprávy - oznámení

Usnesení Učené společnosti ČR

Učená společnost ČR na svém zasedání dne 17. března 1998

- po zvážení všech okolností historických,
 - jako projev zájmu o bezpečnost a štastnou budoucnost naší vlasti,
 - s uvážením významného přínosu NATO nejen v otázkách bezpečnosti, ale i evropské a světové vědy
- naléhavě doporučuje našim voleným orgánům, naši vládě a všem občanům České republiky, aby usilovali o nás urychlený vstup do NATO.**

Toto usnesení bylo přijato 35 hlasů z přítomných 36 členů a Učená společnost ČR povídá svého předsedu a Radu Učené společnosti, aby je sdělili tisku a všem, koho se týká.

Prof. MUDr. J. Koutecký, DrSc., výkonný předseda

Pravda, nesmrtnost... a peníze

(Úryvky z projevu režiséra Miloše Formana při převzetí čestného doktorátu AMU 16. ledna 1998. To, jak se, byť jako umělec okrajově, dívá na vědu - i pavědu - a na zajímavost jejich pravdy, se velmi týká vědců a popularizátorů vědy.)

Ríkat pravdu a nenudit je velice těžké. Pravda, totiž, je z dramatického hlediska většinou nesmírně nudná. Právě proto, že je to jenom pravda. Nesmysl a lež jsou pro čtenáře nebo pro diváky daleko zajímavější a atraktivnější. Obzvláště, když obsahují jistou logiku. Když dovolíte, dám vám příklad, který rád cituju.

...Tři turisté si najali v motelu jeden pokoj. Recepční jim sdělil, že cena pokoje je tři sta korun. Sáhli do kapsy a každý z nich zaplatil stokorunu. Když odešli z pokoje, recepční si uvědomil, že pokoj, který jim dal, nestojí tři sta, ale pouze dvě stě padesát korun. Dal tedy pikolíkovo pět desetikorun, aby je hostům vrátil. Jenomže pikolík, mazaněj kluk, si řekl: Hosti nevěděli nic, na tom se dá vydělat. Strčil do kapsy dvě desetikoruny a vrátil jim pouze zbylých třicet korun. Každý z hostů dostal tedy napřet desetikorunu, což znamená, že každý z nich zaplatil za pokoj nikoli sto, ale devadesát korun. Tři hosté tedy zaplatili třikrát devadesát, což je dvě stě sedmdesát, ke kterým připočteme těch dvacet korun, které si pikolík strčil do kapsy, a vyjde nám - dvě stě devadesát! Nikoli tři sta! Což má, k mému překvapení, jistou absurdní logiku...

Kouzlo zajímavého nesmyslu nikdy neselže. Sice nám zpravidla nezíská tu nesmrtnost, ale můžeme na něm vydělat spoustu peněz...

Má vůbec pravda v našem zkromericalizovaném světě naději na úspěch nejen umělecký, ale i finanční? Já si myslím, že

ano. Ale jenom v případě, je-li to pravda, která nenudí. Musí to být pravda, která překvapí. A toho se dá, podle mého názoru, docílit trojím způsobem.

Ten první, obávám se, je nejtěžší, ne-li nemožný. Totiž překvapit diváka nebo čtenáře pravdou zcela novou, nikdy před námi ještě nikým nevyslovenou. Na rozdíl od exaktních věd, které to čini dnes a denně, je pravděpodobně nemyslitelné, že bychom se o lidské duši dozvěděli ještě něco, co by nám o ní nerekli již staří Řekové, Římané nebo Shakespeare.

Přejděme tedy ke druhému způsobu, jak překvapit pravdou. Je to způsob málo používaný, ačkoliv je ze všech tří alternativ nejjednodušší, poněvadž nevyžaduje tolik originality jako způsob třetí, ke kterému se dostaneme za chvíliku. Jde o pravdu, která nás překvapí tím, že někdo měl odvahu ji vyslovit. Jde o pravdu, kterou jsme vygumovali z paměti, protože ji nechceme slyšet, poněvadž je nám nepříjemná, trapná, ponížující, ostudná atd... Pravdivé vyprávění takovýchto příběhů je vzácné nejen proto, že vyžaduje odvahu, ale hlavně proto, že riziko úspěchu nejen finančního, ale i občanského, je u podobných příběhů dosti vysoké. Posel, přinášející zprávy, které nechceme slyšet, není příliš vítán, a způsoby, jak takovému poslu znepříjemnit život, jsou nepřeberné...

Takže nejrozšířenějším a nejbezpečnějším způsobem, jak překvapit pravdou a přitom mít naději nejen na umělecký, ale i finanční úspěch, je způsob třetí: spokojit se s pravdou starou, známou, ale vyprávět ji novým a originálním způsobem. Problém je v tom, že na to, jak tohle dokázat, ještě nikdo nikdy žádný zaručený recept nevymyslel a pravděpodobně nevymyslí...

Na pravdě se dá vydělat. Nejen nesmrtnost, ale i peníze. A to je velice důležité, poněvadž o skutečné svobodě se dá mluvit jedině tam, kde se dá vydělat i na pravdě.

-fh-

Akademická rada AV ČR

vypisuje výběrové řízení na obsazení funkce ředitele

**Společné technickohospodářské správy biologických pracovišť AV ČR
(České Budějovice)**

Požadavky: vysokoškolské vzdělání odpovídajícího zaměření, praxe v oboru, organizační schopnosti a zkušenosti, jazykové znalosti, morální bezúhonné.

Přihlášku se stručným životopisem, s doklady o dosažené kvalifikaci a s přehledem dosavadní praxe přijímá do 14 dnů po uveřejnění tohoto oznámení:

**Kancelář Akademie věd ČR,
sekretariát ředitele, Národní tř. 3,
117 20 Praha 1, tel.: 24 24 05 05.**

Ředitel Matematického ústavu AV ČR

vypisuje konkurs na obsazení místa vědeckého pracovníka

pro obor Banachovy prostory

Požadavky: ukončené postgraduální studium nebo vědecká hodnost, předpoklady pro samostatnou vědeckou práci v oblasti základního výzkumu v matematice, jazykové znalosti. Nástup dle dohody.

Přihlášky doplněné životopisem, přehledem dosavadní odborné činnosti a seznamem publikací zašlete do 4 týdnů po uveřejnění zprávy na adresu sekretariátu ředitele Matematického ústavu AV ČR, Žitná 25, 113 67 Praha 1.

Filozof a dláto

Věda a umění mají nepochybně mnoho společného. Dokládá to výstava, která celý duben probíhá v třeboňské radnici. Vedle fotografií Marie Holečkové tam vystavuje své dřevěné plastiky PhDr. Oleg Suša, CSc., vědecký pracovník Filozofického ústavu AV ČR, badatel v oblasti filozofie a politiky životního prostředí.

Proč jste si za profesi zvolil filozofii a ne umění?

Už od základní školy mě zajímaly dějiny lidstva, dějiny lidských myšlenek. V téže době jsem začal řezat do dřeva - nejprve písťaličky. Obě vásně tehdy u mne byly rovnocenné. Když mě po maturitě nevzali na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou, dal jsem se na filozofii. V tu chvíli prostě jeden druh fantazie dostal přednost před druhým.

Fantazie, to mají věda a umění společné. Čím se ale liší?

Většina práce filozofa spočívá ve studiu literatury a v následném "diskuru o diskuru". Je to mravenčí práce vyžadující značný "sicflajš". Navíc při ní často musím používat jazyka velmi odborného, pro běžného člověka prakticky nesrozumitelného. Naproti tomu ve dřevě se, alespoň si to myslím, vyjadřuji bezprostředně a přímo - tvarem, barvou, rukama. V tomto směru pro mne tvorba představuje odlehčení od způsobu profesního myšlení.

A co mají oba živly - tedy věda a umění - společného?

O fantazii jsme už mluvili. Dál je to především prvek dobroduřství a nevypočitatelnosti. Se dřevem je to stejně jako ve vědě - po nekonečných hodinách práce vám ten kus dřeva vás vysněný tvar odmítne vydat. Prostě rostl pro něco jiného, než se vám zpočátku zdálo. A když to nepochopíte, raději praskně. Vy byste v tu chvíli sebe i dřevo nejradiji zahodili, ale místo toho se - obrazně řečeno -

nakonec políbíte a - stejně jako ve vědě - zjistíte, že to byla vaše chyba. A o trochu chytřejší vezmete další kus dřeva a začnete znova...

Pracujete se dřevem mnohdy určeným k vyhození na skládku. Vlastně je tím zachraňujete pro radost sobě i jiným. Povězte, co může na tomhle světě miliardových investic do sofistikovaných technologií zachránit filozof?

Vědec žil odjakživa v dilematu: musí poznávat svět, což je záležitost dlouhodobá a víceméně neškodná, a zároveň být co možná okamžitě společensky užitečný, což už je problematičtější. Největší bezprostřední užitečnost humanitního vědce dneška spatřuje v tom, že svým exaktním kolegům, přírodovědcům a technikům, vládnoucím nesmírnými silami, na skutečných i hypotetických příkladech připomíná zodpovědnost za všechny aspekty jejich práce. Zdůrazňuje za všechny, tedy nejen za ty pozitivní, ke kterým se ostatně rádi hlásí, ale i za ty sporné, které bohužel sem tam podečnují či dokonce ignorují.

Řečeno opět obrazně: chci přidat svoje stéblo do slavníku, na kterém všichni ležíme. Konkrétně pak svoji užitečnost spatřuju v podílu na utváření politiky životního prostředí. Je to věc aktuální v celém světě, u nás momentálně dvojnásob.

Připravil František Houdek

Botanický ústav AV ČR - nové telefony

Botanický ústav AV ČR má nové telefonní číslo 71015 s provolbou na jednotlivé vnitřní linky. V případě, že volající nezná linku volaného, vytvoří 71015 111 a spojovatelka jej přepojí. Do 30. 4. fungují současně i staré linky, od 1. 5. pouze nové číslo. Čísla přímých linek, uvedená v nejnovější informační příručce AV ČR, zůstávají v platnosti.

Časopisy ústavů Akademie věd ČR

4

Sociologický časopis

Rocník 35 (1997)

Vydavatel:
Sociologický ústav AV ČR
Adresa redakce: Jilská 1,
110 00 Praha 1
Tel.: (02) 2422 0842
Fax.: (02) 2422 0278
e-mail: sreview@soc.cas.cz
Šéfredaktor: Miloš Havelka
Výkonné redaktorky: Jitka
Stehlíková
Periodicitá: 4 x ročně
Počet stran: 128
Formát B5
Cena: v ČR jedno číslo 39 Kč
V zahraničí: 20 USD
Roční předplatné: 156 Kč
(členové České Masarykovy
sociologické společnosti 100 Kč)
V zahraničí: 80 USD

SOCIOLOGICKÝ ČASOPIS je vědecká recenzovaná revue, jediná svého druhu v sociologické komunitě. Letos vychází 34. ročník.

Přináší statí zabývající se otázkami teoretické sociologie českých i význačných zahraničních autorů, dále statí zkoumající transformační jevy a procesy postkomunistických společností, přehledové články, informace ze sociologických výzkumů, metodologické statí, eseje, vynikající studentské práce z oboru, recenze a anotace odborné literatury, informace o dění v sociologické obci, zprávy z konferencí, polemické příspěvky, příp. dokumenty, jež nesměly být publikovány z různých důvodů v minulosti. Každá stať je opatřena anglickým abstraktem a summary. Časopis je citován v CC/S&BS, SSS a ISI.

Vydavatel:
Sociologický ústav AV ČR
Adresa redakce: Jilská 1,
110 00 Praha 1
Tel.: (02) 2422 0842
Fax.: (02) 2422 0278
e-mail: sreview@soc.cas.cz
Šéfredaktor: Miloš Havelka
Výkonné redaktorky: Jitka
Stehlíková
Periodicitá: 2 x ročně
Počet stran: 128
Formát B5
Cena: v ČR jedno číslo 98 Kč
V zahraničí: 20 USD
Roční předplatné: 196 Kč
(členové České Masarykovy
sociologické společnosti 120 Kč)
V zahraničí: 40 USD

Mezinárodní recenzovaný, anglicky psaný časopis CZECH SOCIOLOGICAL REVIEW. Vychází od roku 1993. Hlavním záměrem je zveřejňování prací především českých odborníků (sociologů, historiků, demografů, sociálních filozofů apod.), ale i zahraničních specialistů, které přinášejí informace o stavu poznání transformačních procesů středovýchodní Evropy v globalizujícím se světě. Kromě odborných statí přináší také výsledky sociologických výzkumů, především srovnávacích, informace o publikacích českých autorů-sociologů, příp. zprávy o zajímavých konferencích.

Časopis je citován v CC/S&BS, SSS a ISI.

Objednávky předplatného obou časopisů přijímá redakce. Některá jednotlivá čísla předchozích ročníků lze se slevou zakoupit v redakci.

Nové knihy

Academia

- Josef Kotek: Dějiny české populární hudby a zpěvu 19. a 20. století, díl 2. (1918-1968), 400 stran, 90 notových a textových příkladů, 32 křd. příl., váz. s přebalem, cena neuvedena.

První celkové zpracování tématu české hudby a zpěvu, které vyšlo v roce 1994, zachycovalo tento úsek národní kultury do roku 1918. Druhý díl popisuje vývoj dechové hudby, vznik divadel malých forem, vývoj country, folku, rocku apod. Jsou připojeny informace o uplatňování autorských práv a stručné poznámky o činnosti hudebních nakladatelství mezi světovými válkami.

SOÚ AV ČR Ed. Working Papers

- J. S. Earle, S. G. Gebbach, Z. Saková, J. Večeřník: Mass Privatization, Distributive Politics, and Popular Support for Reform in the Czech Republic, Working Papers č. 4/1997, 75 stran, anglicky, brož. lamino, cena 92 Kč, vydal Sociologický ústav AV ČR.

Empirická analýza toho, jak privatizační politika přispěla k podpoře ekonomické reformy v podmínkách ČR na počátku 90. let. Na základě výběrového souboru 1459 dospělých jedinců byly konstruovány indikátory postojů, zachycující reakce dotázaných na reformy, jejich názory na úlohu státu a trhu v ekonomice atd. Výsledky potvrzují hypotézu, že určitý způsob reformního programu může mít významný vliv na postoje občanů.

Dary nakladatelů Knihovny AV ČR

- Evropa očima Čechů (Sborník ze sympozia konaného v Centru Franze Kafky 22.-23. října 1996), Nakladatelství Franz Kafky 1997, 211 stran, brož., cena neuvedena.

Sborník příspěvků ze sympozia, které bylo zřejmě první příležitostí diskutovat různé obrazy Evropy v českém historickém kontextu. Cesta českých představ o Evropě jako cesta od Západu na Východ a zpět. Ve sborníku najde čtenář řadu obrazů Evropy, ilustrujících její velké myšlenkové bohatství, ale i nebezpečná úskalí, která takové bohatství nese.

- John Houghton: Globální oteplování, (Úvod do studia změn klimatu a prostředí), 200 stran, obr. v textu, překlad z angl., brož. lamino, cena neuvedena.
- Zdeněk Vašků: Velký pranostikon, 400 stran, váz. lamino, cena neuvedena.

Kníha vychází ze zpráv Mezivládního týmu pro klimatické změny. Populárním způsobem vysvětuje autor teorii globálního oteplování a jeho důsledků, dotýká se nejistot a dohadů, které tu panují, používá nejmodernějších metod výzkumu, aby prozkoumal možné důsledky současného způsobu života za předpokladu, že nedojde ke změnám v současném trendu.

- M. Hájek: Vývoj vybraných oboř vzdělání z hlediska genderu, Working Papers č. 5/1997, 60 stran, česky, brož. lamino, cena 86 Kč, vydal Sociologický ústav AV ČR.

Práce analyzuje proces feminizace vzdělávacích oboř v poválečném období a hledá konsekvence genderové segregace. První část zkoumá odborná učiliště, střední odborné a vysoké školy. Druhá část je zaměřena na konsekvence segregace. Práce poukazuje na potřebu studovat sociální fenomén genderu v partikulárních situacích a neztotožňovat ho s pohlavím.

- Vojtěch Mastný: Vzpomínky diplomata, Karolinum 1997, 271 stran, brož. lamino, cena neuvedena.

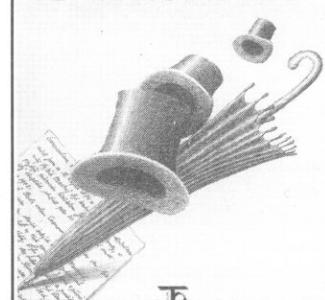
JUDr. V. Mastný byl jednou z klíčových osobností čs. diplomacie meziválečného období. Stal se očitým svědkem dramatických jednání s Hitlerovým Německem, za 2. světové války byl v čele nejvýznamnějšího českého peněžního ústavu - Živnostenské banky. Kniha je souborem vzpomínek i dokumentů čs. výslance, jehož heslem bylo: Práce šlechtí, důvěra sílí.

Tři tisíce pranostik je zde uspořádáno do tematických celků: Meteorologického kalendáře předků, Rolnických pranostik, Fenologických pranostik k jednotlivým dnům roku, Pranostik pro krátkou předpověď počasí atd. Bloky jsou opatřeny komentáři, vysvětlivkovým aparátem a citáty z krásné literatury i dobových kronikářských záznamů.

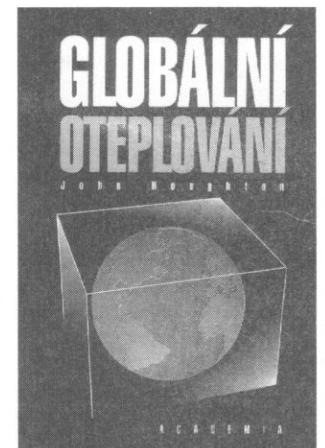
Vojtěch Mastný

DIPLOMATA

- M. Čermáková: Rodina a měnici se gender role - sociální analýza české rodiny, Working Papers č. 8/1997, 92 stran + přílohy, česky, brož. lamino, cena 140 Kč, vydal Sociologický ústav AV ČR.

Studie vychází z výzkumu Sociologického ústavu AV ČR „Rodina 1994 - sociologický výzkum sociálních podmínek české rodiny“, který byl realizován v rámci projektu ISSP (International Social Survey Programme). Kromě analýzy současného stavu sociálních vazeb v rodině a popisu změn po roce 1989 poskytuje i srovnatelná data z 22 zemí, získaná v rámci projektu. Vísmí si specifik českého souboru a udává srovnatelné údaje ze zahraničí.

- Said Baloui: Excel 97, UNIS publishing 1997, 344 stran, překlad z němčiny, váz. lamino, obraz. doprovod, cena 198 Kč.

Základní příručka pro uživatele Microsoft Excel 97, hlavně pro začátečníky. Za pomocí mnoha příkladů a ilustrací se tu naučí vkládat data do tabulek, provádět výběry, editování, formátovat atd. Je zde i kapitola o tvorbě grafů a práci s funkcemi. Said Baloui je autorem 60 knih s tematikou programování a jeho práce se setkala i u nás s příznivým ohlasem.

